

TRIỂN VỌNG HỢP TÁC Á - ÂU (ASEM): NHÌN TỪ CÁC NƯỚC ĐÔNG BẮC Á

ThS. HOÀNG MINH HẰNG
Viện Nghiên cứu Đông Bắc Á

Vào nửa sau thập niên 1990 của kỷ nguyên hậu Chiến tranh lạnh, một trong những sự kiện nổi bật trong quan hệ quốc tế đó là sự ra đời của Diễn đàn đối thoại liên khu vực Á - Âu đầu tiên còn được gọi là ASEM (Asia - European Meetings). Đây có thể nói là bước đột phá mới trong quan hệ giữa hai châu lục vốn có lịch sử và văn hoá lâu đời nhất trên thế giới này. Với cơ chế hoạt động là Hội nghị Thượng đỉnh 2 năm một lần, ASEM trở thành một diễn đàn mở và không chính thức của 26 thành viên đến từ hai châu lục bao gồm 7 nước thành viên ASEAN, Trung Quốc, Nhật Bản, Hàn Quốc, 15 nước thành viên EU và Uỷ ban Châu Âu. Đến nay trải qua 7 năm hoạt động có thể thấy ASEM đã đạt được nhiều thành tựu trên cả 3 trụ cột kinh tế, chính trị và văn hoá.

Kể từ khi được thành lập, một trong những vấn đề mà các quốc gia thành viên luôn hết sức quan tâm đó là tương lai ASEM sẽ tiếp tục phát triển như thế nào? Đã có khá nhiều quan điểm phân tích và dự báo khác nhau trong giới nghiên cứu như học giả Yeo Lay Hwee với 3 kịch bản về khả năng tương lai của ASEM, hay học giả Jurgen Roland với "Tương lai của tiến trình ASEM: Ai, Như thế nào, Tại sao và Cái gì" đã xem xét tương lai của tiến trình ASEM qua những giai đoạn thực tế. Tuy nhiên vẫn chưa có được một đáp án chính xác nào về ASEM trong tương lai bởi nó

còn phụ thuộc nhiều vào những chuyển biến ngày càng khó lường của môi trường quốc tế cũng như bản thân các quốc gia thành viên.

Giống như các thành viên khác, Trung Quốc, Nhật Bản và Hàn Quốc, ba quốc gia thành viên đã có nhiều đóng góp đáng kể cho tiến trình ngay từ những ngày đầu thành lập, cùng có mối quan tâm chung về hướng phát triển tới của ASEM, đặc biệt là Trung Quốc hiện đang là một trong hai điều phối viên châu Á tích cực của tiến trình này. Mặc dù đều là các quốc gia Đông Bắc Á và không thuộc trong hai khối nước chính cấu thành ASEM là ASEAN và EU nhưng do dựa trên cơ sở lợi ích khác nhau nên sự nhìn nhận về ASEM cũng như những đánh giá về tương lai của tiến trình này của ba nước không hoàn toàn đồng nhất. Vậy các nước này đã có những nhìn nhận và đánh giá như thế nào? Tích cực hay tiêu cực? Đó là nội dung của bài viết dưới đây với mục đích góp thêm một số quan điểm từ phía các nước thành viên Đông Bắc Á phục vụ cho việc nghiên cứu và dự báo về tiến trình này trong tương lai.

I. QUAN ĐIỂM CỦA TRUNG QUỐC

1. Trung Quốc nhìn nhận về ASEM

Có thể thấy rằng Trung Quốc hết sức coi trọng và ủng hộ tiến trình ASEM. Điều này được thể hiện ở thái độ hưởng ứng tích cực ngay từ đầu của Trung Quốc

đối với việc hình thành tiến trình này. Trung Quốc cho rằng “ASEM là một cơ chế hợp tác liên khu vực phục vụ cho việc thiết lập một quan hệ đối tác toàn diện mới giữa Châu Á và Châu Âu nhằm tăng cường đối thoại, hiểu biết và hợp tác cũng như tạo điều kiện thuận lợi cho sự phát triển kinh tế và xã hội giữa hai châu lục và duy trì một thế giới hoà bình và ổn định”¹. Do đó, với tư cách là một thành viên ASEM, Trung Quốc tuyên bố kiên trì ủng hộ và tích cực tham gia vào sự hợp tác Á-Âu, đồng thời sẵn sàng hợp tác với các quốc gia ở cả hai châu lục vì sự phát triển vững mạnh của ASEM.

Ngoài ra, theo Trung Quốc, tầm quan trọng của ASEM được thể hiện ở chỗ tiến trình này như là “mắt xích lấp vào chỗ còn thiếu” trong quan hệ tam giác giữa ba châu lục Á, Âu và Mỹ. Như quan điểm của Trung Quốc thì Đông Á, Châu Âu và Bắc Mỹ hiện là ba cực của nền kinh tế thế giới. Giữa Châu Âu và Mỹ từ lâu đã có quan hệ chặt chẽ trong khi đó quan hệ giữa Đông Á và Mỹ được kết nối bởi Diễn đàn kinh tế Châu Á-Thái Bình Dương (APEC). ASEM được hình thành đã nổi “cạnh” còn lại giữa Châu Á và Châu Âu tạo ra một “tam giác” cân bằng hơn trong quan hệ hợp tác cũng như đối trọng lại với hai cạnh kia trong đó một xuyên Đại Tây Dương và một xuyên Thái Bình Dương.

Nhìn chung, về ba trụ cột của ASEM, quan điểm của Trung Quốc có phần nhấn mạnh trụ cột kinh tế. Bằng chứng là giới lãnh đạo Trung Quốc trong các đề xuất tại ASEM vấn đề kinh tế luôn được đặt lên hàng đầu. Thủ tướng Lý Bằng ngay từ Hội nghị ASEM 1 đã cho rằng ASEM nên ưu tiên đối với hợp tác kinh tế và Trung Quốc đề nghị thiết lập hai ủy ban chuyên gia để nghiên cứu về hợp tác kinh tế và trao đổi

công nghệ giữa hai khu vực. Phó Thủ tướng kiêm Ngoại trưởng Tiền Kỳ Tham sau đó cũng khẳng định rằng “điểm trọng tâm của tiến trình ASEM là hợp tác kinh tế”². Đây là điều hiển nhiên bởi vì tham vọng trở thành cường quốc của Trung Quốc sẽ rất cần sức mạnh kinh tế mà ASEM là cơ hội tốt nhất để đạt được mục tiêu này.

Trong con mắt của Trung Quốc, ASEM được coi là cơ hội quý giá để Trung Quốc tăng cường quan hệ với các nước châu Á cũng như phát triển quan hệ mọi mặt với EU, hai đối tác mà Bắc Kinh hiện đang hết sức coi trọng trong quá trình mở cửa, phát triển kinh tế, hội nhập với quốc tế. Có thể thấy Châu Á và EU là những đối tác mậu dịch và đầu tư quan trọng của Trung Quốc. Về mậu dịch Nhật Bản là đối tác số 1 của Trung Quốc, thứ 3 là EU, ASEAN đứng thứ 5 và Hàn Quốc đứng thứ 6. Trong đầu tư, kim ngạch đầu tư của EU vào Trung Quốc riêng về khoa học công nghệ là 4,4 tỷ USD chiếm 48,95% tổng số các hợp đồng khoa học công nghệ cả nước. Chính vì vậy Trung Quốc thấy có thể tranh thủ ở tiến trình ASEM cơ hội để tăng cường quan hệ mậu dịch và đầu tư với các đối tác này phục vụ cho chiến lược phát triển kinh tế đất nước. Ngoại trưởng Trung Quốc Tang Jiaxuan đã tuyên bố: “ASEM là một phần trong chính sách đối ngoại toàn phương vị của Trung Quốc. Trung Quốc tham gia tiến trình ASEM trên tinh thần thực dụng, cầu đồng tồn dị, mở rộng đối thoại và thúc đẩy hợp tác để tận dụng phục vụ công cuộc cải cách của Trung Quốc, mở cửa và phát triển kinh tế”³.

¹ “Foreign Minister on Asia-Europe cooperation” trên Website: <http://www.fmprc.gov.cn>

² “China’s participation in ASEM” trên Website: <http://www.fmprc.gov.cn>

³ Tang Jiaxuan “The Prosperous and Promising Cooperation between Asia and Europe” (24/05/2001) trên Website: <http://www.fmprc.gov.cn>

Không chỉ có vậy, đối với Bắc Kinh, ASEM còn được nhìn nhận như một phương tiện để Trung Quốc có thể đối trọng lại với Mỹ, chống lại chủ nghĩa bá quyền Mỹ phục vụ cho ý đồ hình thành một trật tự thế giới đa cực trong đó một cực sẽ do Trung Quốc nắm giữ. Trung Quốc cho rằng Đông Á và Châu Âu là các cực quan trọng trong việc cân bằng quyền lực Mỹ và cần phải thúc đẩy hai đối tác này theo đuổi các quan hệ đối ngoại độc lập với Mỹ. Ngoài ra trong lời phát biểu của các lãnh đạo Trung Quốc tại các hội nghị hợp tác Á - Âu luôn nhấn mạnh rằng Châu Á và Châu Âu là hai lực lượng chính trong khuynh hướng đa cực hoá và sự hợp tác Á - Âu có tầm quan trọng rất lớn đối với việc duy trì hoà bình ở Châu Á, Châu Âu và toàn thế giới cũng như đối với sự phát triển khuynh hướng đa cực hoá chính trị. Đây không chỉ là suy nghĩ riêng của Trung Quốc mà còn là suy nghĩ chung của các nước thành viên khác.

Như vậy, có thể nói ASEM trong con mắt của Trung Quốc được đánh giá rất cao bởi tầm quan trọng và lợi ích mà tiến trình này mang lại cho quốc gia này.

2. Đánh giá triển vọng

Ứng hộ và coi trọng ASEM, Trung Quốc đã có nhiều đánh giá tích cực về triển vọng của tiến trình này. Ngoại trưởng Trung Quốc Tang Jiaxuan cho rằng: “Không có xung đột nào về lợi ích giữa Châu Á và Châu Âu, hai bên chia sẻ nhận thức cũng như có quan điểm chung về một loạt các vấn đề quốc tế chủ yếu, đặt nền tảng vững chắc cho việc mở rộng và tăng cường hợp tác Á-Âu công bằng và hữu nghị trong tương lai”⁴. Theo Trung Quốc, các quốc gia châu Á và châu Âu có

sự bổ sung lẫn nhau. Châu Á có nguồn nhân lực dồi dào, tài nguyên thiên nhiên giàu có và thị trường khổng lồ với tiềm năng to lớn. Còn Châu Âu có điều kiện về tư bản, khoa học công nghệ, giàu kinh nghiệm về phát triển kinh tế. Do vậy sự hợp tác Á - Âu là cần thiết và chắc chắn sẽ tiếp tục phát triển. Sức sống và động lực mạnh mẽ của tiến trình ASEM trong hơn 7 năm qua đã chứng tỏ điều này. Có thể thấy như vào giai đoạn khó khăn nhất của ASEM là lúc diễn ra cuộc khủng hoảng tài chính Châu Á năm 1997. Đã có nhiều quan điểm tiêu cực không tin rằng tiến trình non nớt này có thể tiếp tục tồn tại. Tuy nhiên với nỗ lực của các quốc gia thành viên ở cả hai châu lục như thành lập Quỹ tín thác Á - Âu, tích cực tham gia vào nỗ lực cứu trợ của IMF và thực hiện các biện pháp cứu trợ khác, cuộc khủng hoảng đã được giải quyết và hợp tác Á - Âu càng được tăng cường hơn bao giờ hết. Như vậy rõ ràng rằng “việc các nước châu Á và châu Âu không chỉ chia sẻ thịnh vượng chung mà còn cùng nhau đối phó với khủng hoảng đã biểu hiện tầm nhìn của các lãnh đạo các nước thành viên ASEM, sự chín chắn của thể chế ASEM và phản ánh nhu cầu chung và lợi ích lâu dài của hai châu lục”⁵. Mặc dù vậy phải công nhận một thực tế là sự khác nhau giữa các quốc gia châu Á và châu Âu, đại diện cho hai nền văn minh phương Đông và phương Tây, về trình độ phát triển kinh tế, hệ thống giá trị, di sản lịch sử và văn hoá sẽ còn là thách thức mà các thành viên ASEM phải đối mặt trong quá trình thúc đẩy hợp tác Á - Âu trong tương lai. Nhưng theo Ngoại trưởng Tang Jiaxuan thì “miễn là hai bên liên quan thực hiện theo nguyên

⁴ Tang Jiaxuan, “The Prosperous and Promising Cooperation between Asia and Europe” (24/05/2001) trên Website: <http://www.fmprc.gov.cn>

⁵ Tang Jiaxuan, “The Prosperous and Promising Cooperation between Asia and Europe” (24/05/2001) trên Website: <http://www.fmprc.gov.cn>

tác bình đẳng, hữu nghị, thoả hiệp cùng có lợi thì những khác biệt không những sẽ không gây trở ngại mà ngược lại thậm chí còn có thể trở thành động lực và nội dung đối thoại, hợp tác và giao lưu⁶. Với quan điểm tích cực về triển vọng hợp tác giữa hai châu lục Á - Âu, hướng phát triển tương lai của ASEM theo Trung Quốc sẽ là:

Thứ nhất, ASEM nên phát triển như một mô hình hợp tác liên khu vực trên cơ sở bình đẳng cùng có lợi. Như đã nêu các quốc gia ở Châu Á và Châu Âu có sự khác nhau về lịch sử, hệ thống xã hội, trình độ phát triển kinh tế, truyền thống và giá trị văn hoá. Chính sự khác nhau này sẽ tạo ra động lực quan trọng cho cả hai phía học hỏi lẫn nhau để cùng phát triển. Sự thật đã chứng minh rằng nếu các quốc gia ở hai châu lục thực hiện những nguyên tắc về bình đẳng và dân chủ thì có thể tăng cường hiểu biết, mở rộng cơ sở chung, tạo điều kiện cho hợp tác tốt hơn và tạo lập được quan hệ chặt chẽ hơn. Vì vậy cần ủng hộ sự hợp tác Á - Âu trên cơ sở cùng có lợi giữa các đối tác bình đẳng trong việc phát triển cả quan hệ song phương lẫn đa phương.

Thứ hai, ASEM nên đóng một vai trò lớn hơn trong việc thúc đẩy hợp tác giữa hai châu lục. Với sức mạnh kinh tế, khoa học và công nghệ đáng kể của Châu Âu kết hợp với nguồn nhân lực giàu có và tiềm năng thị trường khổng lồ của Châu Á thì hai châu lục sẽ có một nền tảng vững chắc cho sự hợp tác chặt chẽ. Do đó cần tiến hành một chương trình hợp tác dài hạn trên cơ sở những nguyên tắc cùng có lợi, có đi có lại và bổ sung lẫn nhau để có thể khai thác hiệu quả các biện pháp tăng

cường sự hợp tác toàn diện và trao đổi trong quan hệ kinh tế, mậu dịch, tài chính, khoa học - công nghệ, giáo dục, môi trường và các lĩnh vực khác, giúp cho hợp tác Á - Âu ngày càng được mở rộng và tiếp tục giành được nhiều thành tựu mới.

Thứ ba, ASEM nên trở thành một kênh chính để trao đổi văn minh giữa phương Đông và phương Tây. Cả Châu Á và Châu Âu đều là những cái nôi của văn minh nhân loại và từ lâu đã có mối quan hệ với nhau. "Con đường tơ lụa" trong lịch sử đã từng là con đường vận chuyển duy nhất cũng như đóng vai trò quan trọng trong việc trao đổi giữa hai nền văn minh phương Đông và phương Tây. Với tư cách là diễn đàn hợp tác liên khu vực, ASEM cần trở thành một "con đường tơ lụa" mới để tăng cường những trao đổi tích cực giữa hai nền văn minh trong thế kỷ mới giúp cho các quốc gia Á - Âu có thể phát triển trong văn minh riêng của từng khu vực đồng thời tôn trọng, học hỏi và bổ sung lẫn nhau.

Thứ tư, ASEM nên tạo ra một động lực quan trọng để thúc đẩy việc thiết lập một trật tự kinh tế và chính trị quốc tế mới. Có thể thấy cả hai châu lục có lợi ích chung trong việc duy trì hoà bình thế giới và tăng cường sự phát triển chung. Vì vậy các quốc gia Á - Âu cần tăng cường tư vấn, phối hợp, giải quyết thích đáng những vấn đề chính trị, an ninh và kinh tế có quan tâm đến lợi ích và yêu cầu của đa số các nước đang phát triển trên cơ sở Hiến chương Liên Hiệp Quốc và những nguyên tắc cơ bản của luật pháp quốc tế. Và ASEM sẽ là một tiến trình quan trọng trong việc giúp tạo dựng một trật tự kinh tế và chính trị quốc tế mới rõ ràng, hợp lý để bảo đảm hoà bình và phát triển trên thế giới.

II. QUAN ĐIỂM CỦA NHẬT BẢN

1. Nhật Bản nhìn nhận về ASEM

Là một trong những nước thành viên đầu tiên và có nhiều đóng góp cho sự hình

⁶ Tang Jiaxuan, "The Prosperous and Promising Cooperation between Asia and Europe" (24/05/2001)

trên Website: <http://www.fmprc.gov.cn>

thành của ASEM, cũng như Trung Quốc, Nhật Bản đánh giá rất cao về tiến trình này.

Đối với Nhật Bản, ASEM có ý nghĩa quan trọng bởi đây là diễn đàn chung đầu tiên trong lịch sử giữa các lãnh đạo của các quốc gia ở hai châu lục Á - Âu. Tại ASEM các quốc gia từ hai châu lục kể cả các quốc gia vốn từng có quan hệ phức tạp trong quá khứ đã gặp nhau trên cơ sở bình đẳng giữa các đối tác và cùng thảo luận các vấn đề quan tâm chung trong bầu không khí hoàn toàn tự do, với quan điểm tạo ra một khuôn khổ cho hợp tác. Điều này đã được thể hiện trong tuyên bố của Thủ tướng Nhật Bản Ryutaro Hashimoto tại cuộc họp ASEM đầu tiên: "Điều quan trọng nhất của của hội nghị ASEM lần này là các lãnh đạo của Châu Á và Châu Âu lần đầu tiên ngồi cùng nhau để thảo luận các vấn đề tương lai trên cơ sở bình đẳng... nó thực sự là một hội nghị có ý nghĩa lịch sử"⁷.

Trong ba trụ cột của ASEM, Nhật Bản đặc biệt đề cao trụ cột an ninh, chính trị lên hàng đầu. Là quốc gia với nền kinh tế đứng thứ hai thế giới nhưng Nhật Bản lại bị hạn chế về sức mạnh quân sự do quy định của điều 9 Hiến pháp, vì vậy vấn đề an ninh luôn là mối quan tâm thường trực đối với Nhật Bản đặc biệt là trong bối cảnh hiện nay khi các vấn đề an ninh phi truyền thống đang gia tăng nhanh chóng và những diễn biến ngày càng phức tạp trên bán đảo Triều Tiên lằng giằng. Trong các kỳ họp ASEM, Nhật Bản luôn có nhiều kiến nghị cũng như đóng góp cho việc mở rộng hơn nữa hợp tác an ninh chính trị giữa các quốc gia ở hai châu lục. Gần đây nhất trong Hội nghị thượng đỉnh ASEM 4 tổ chức năm 2002 tại Copenhagen (Đan Mạch), Nhật Bản đã đưa ra sáng kiến tổ chức Hội thảo ASEM

về chống khủng bố được các quốc gia thành viên hết sức hưởng ứng và đã được hội nghị phê chuẩn.

Đáng chú ý hơn cả có thể thấy ASEM đối với Nhật Bản được coi là cầu nối giúp Nhật tiếp tục củng cố quan hệ với các nước phương Tây trong khi đang thực hiện chiến lược "nhập Á" của mình. Chúng ta đều biết, bước sang thập niên 1990 Nhật Bản đã có sự điều chỉnh chính sách đối ngoại của mình từ "thoát Á, nhập Âu" sang trở lại "nhập Á" nhằm cải thiện hình ảnh của Nhật trong khu vực phục vụ cho mục đích trở thành "người khổng lồ về chính trị". Tuy nhiên, không phải vì thế mà Nhật coi nhẹ mối quan hệ truyền thống với các nước phương Tây và Mỹ bởi những lợi ích to lớn mà Nhật đạt được trong quan hệ với các đối tác này. Ngoại trưởng Nhật Masahiko Koumura đã từng nói: "Nhật Bản và EU cùng với Mỹ tạo thành ba trụ cột của cộng đồng quốc tế và đóng một vai trò thiết yếu trong thế giới với tư cách là những đối tác toàn cầu. Trong bối cảnh này Nhật Bản và EU cần thúc đẩy mối quan hệ gắn gũi và hợp tác trong nhiều lĩnh vực trên tinh thần đối thoại và hợp tác đã nêu ra trong Tuyên bố chung Nhật Bản-EU năm 1991"⁸. Chính vì vậy, ASEM là cơ hội hiếm có giúp cho Nhật có thể đạt được hai mục đích cùng lúc đó là vừa tăng cường quan hệ với các nước trong khu vực trong khi vẫn có thể tiếp tục đẩy mạnh quan hệ với EU.

2. Đánh giá triển vọng

Trong con mắt của Nhật Bản, ASEM có rất nhiều triển vọng phát triển trong tương lai nếu kể từ nay tiến trình này bước dần vào hiện thực hoá các cam kết. Theo Nhật Bản, giai đoạn "lời lẽ" đã kết thúc, đã đến lúc phải hành động và quan trọng là "cần phải nghĩ ra những khuôn khổ hợp

⁷ Hisashi Owada, "The Japanese view of ASEM" trên Website: <http://www.asian-affairs.com>

⁸ "EU-Japan: Global partnership for the XXI century" trên Website: <http://www.jmission-eu.be>

tác cụ thể trong các lĩnh vực để giúp cho quan hệ Á-Âu trở thành một mối quan hệ hợp tác toàn diện giống như trong mối quan hệ xuyên Đại Tây Dương giữa Châu Âu và Mỹ hay mối quan hệ xuyên Thái Bình Dương giữa Châu Á và Mỹ”⁹. Điều này đã được Nhật Bản kỳ vọng rất nhiều ngay từ sau ASEM 1. Các lãnh đạo Nhật đã từng trông chờ ASEM 2 sẽ bắt đầu hiện thực hoá và phát triển những mục tiêu cao cả mà ASEM 1 nêu ra đó là: thúc đẩy đối thoại chính trị, tăng cường hợp tác kinh tế; và đẩy mạnh hợp tác trong các lĩnh vực khác như khoa học và công nghệ, môi trường và liên kết văn hoá (hay còn gọi là ba trụ cột của ASEM). Tuy nhiên, cuộc khủng hoảng kinh tế trầm trọng ở Châu Á đột ngột diễn ra đã biến ASEM 2 thành một dịp để thảo luận các vấn đề khẩn cấp về môi trường kinh tế thay đổi kịch tính ở khu vực nhiều hơn là đi vào thực hiện các mục tiêu nêu ra từ kỳ họp trước. Nhật Bản do vậy đã rất thất vọng và cho rằng những gì ASEM 1 nêu ra sẽ chỉ như là “các mục trong danh sách mua hàng” nếu như không có khuôn khổ cụ thể cho việc thực hiện chúng. Các kỳ ASEM 3 và ASEM 4 sau đó mặc dù đã bắt đầu những chuyển biến đáng kể hơn với việc các quốc gia ở hai châu lục tiến hành thực thi một số sáng kiến nhưng theo Nhật Bản việc thiết lập một cơ chế cụ thể cho ASEM vẫn là mục tiêu số một để diễn đàn này hoạt động có hiệu quả hơn trong thời gian tới. Theo Nhật Bản việc ASEM trở thành một “thể chế tồn tại thực sự sẽ đóng góp vào hệ thống quản lý toàn cầu mà chúng ta đang rất cần trong kỷ nguyên “toàn cầu hoá không có chính phủ toàn cầu” này”¹⁰.

Và để tiến tới thực hiện được điều này, đầu tiên cần phải xây dựng một quan hệ tam giác thực sự giữa ba khu vực chính trên thế giới là Châu Á, Châu Âu và Bắc Mỹ, thông qua một khuôn khổ mới của quan hệ giữa Châu Á và Châu Âu. Từ đó tạo động lực biến ASEM thành một thể chế chính thức cho khuôn khổ hợp tác giữa các quốc gia ở hai châu lục Á-Âu. Thứ hai là, để tiến trình ASEM thành công và thực sự hữu ích nên biến nó thành một diễn đàn hợp tác mở hơn nữa. Châu Á cũng như Châu Âu đều là những khu vực hết sức đa dạng, bao gồm nhiều dân tộc khác nhau, với nhiều di sản lịch sử, quá khứ thuộc địa khác nhau, cũng như có nhiều nền văn hoá, di sản và nền tảng tôn giáo khác nhau. Chính vì vậy cần phải mở cửa hơn nữa cho việc tăng cường giao lưu giữa các hướng văn hoá và chính trị khác nhau. Điều này sẽ tạo ra nguồn sức mạnh to lớn thúc đẩy sự phát triển thịnh vượng của khu vực.

Về nội dung cụ thể của hợp tác trong khuôn khổ của một thể chế ASEM mới trong tương lai, Nhật Bản đã gợi ý đến khuôn khổ hợp tác được thiết lập giữa Nhật Bản và Cộng đồng Châu Âu (EC) năm 1991 dưới hình thức một “Tuyên bố chung Nhật Bản-EC”. Đây là tuyên bố song phương giữa Nhật và các nước thành viên EC với nội dung gồm 4 phần, trong đó phần 1 là lời mở đầu tuyên bố về các bên tham gia và lý do hợp tác; phần 2 nêu lên Những nguyên tắc chung cho đối thoại và hợp tác; phần 3 về Mục tiêu của đối thoại và hợp tác và phần 4 về Khuôn khổ cho đối thoại và tham vấn. Theo Nhật Bản, tuy là tuyên bố song phương nhưng về cơ bản nó gần như tương tự với ý tưởng và khái niệm của Thủ tướng Goh Chok Tong của Singapore về tiến trình ASEM. Nếu xét về thời gian thì Tuyên bố chung giữa Nhật Bản và EC được hình thành khi chưa có ý tưởng hợp tác nào giữa hai châu

⁹ Hisashi Owada, “The Japanese view of ASEM” trên Website: <http://www.asian-affairs.com>

¹⁰ Hisashi Owada, “The Japanese view of ASEM” trên Website: <http://www.asian-affairs.com>

lục Á-Âu. Tuy nhiên cơ sở lý luận mà tuyên bố chung đưa ra vẫn có thể là một cái gì đó có thể áp dụng được đối với quan hệ giữa Châu Á và Châu Âu hiện nay, và nên được phát triển rộng hơn từ hình thức song phương giữa Nhật Bản và EC thành hình thức liên khu vực giữa Châu Á và Châu Âu.

III. QUAN ĐIỂM CỦA HÀN QUỐC

1. Hàn Quốc nhìn nhận về ASEM

Có thể nói rằng những nhìn nhận và đánh giá của Hàn Quốc về tiến trình hợp tác Á-Âu tích cực hơn bất cứ quốc gia nào. Đó cũng là điều dễ hiểu bởi Hàn Quốc đã đạt được rất nhiều lợi ích to lớn từ sự phát triển của tiến trình này. Tổng thống Hàn Quốc Kim Dae Jung trong Hội nghị ASEM 4 tại Copenhagen đã đánh giá rằng ASEM đã đóng vai trò quan trọng trong việc thúc đẩy đáng kể sự hợp tác giữa hai châu lục, “trở thành một tâm điểm quan trọng cho việc thúc đẩy quan hệ hợp tác giữa Châu Á và Châu Âu”.

Theo quan điểm của Hàn Quốc, về phương diện kinh tế, sự hình thành của Hội nghị thượng đỉnh ASEM đã đánh dấu một bước ngoặt trong xu hướng hiện nay của kinh tế thế giới. Điều này thể hiện ở thứ nhất, ASEM được coi như một nỗ lực để vượt qua khuynh hướng chủ nghĩa khu vực vốn chiếm ưu thế áp đảo đặc biệt kể từ giữa những năm 80¹¹, thông qua việc tăng cường hợp tác liên khu vực. Thứ hai, ASEM đã cung cấp cho cả Châu Á lẫn Châu Âu những cơ hội tuyệt vời để theo

đuổi lợi ích kinh tế. Thứ ba, với 10 quốc gia quan trọng nhất ở Đông Á, ASEM đã cơ chế hoá hiệu quả Hội nghị kinh tế Đông Á (EAEC) thành một khuôn khổ cho việc hội nhập kinh tế Châu Á. Như vậy, đối với Hàn Quốc ASEM là một tiến trình hợp tác liên khu vực cần thiết và quan trọng, nhất là khi nhờ sự quan tâm và giúp đỡ của tiến trình này mà các nước châu Á, trong đó có Hàn Quốc đã vượt qua được cuộc khủng hoảng tài chính trầm trọng vào nửa cuối thập niên 1990. Vào thời điểm đó, các nước thành viên Châu Âu của ASEM đã thiết lập một “Quỹ tín thác ASEM” trong Tổ chức thương mại thế giới (WTO) để trợ giúp cho các quốc gia châu Á bị khủng hoảng. Nhờ đó các quốc gia châu Á không chỉ nhận được sự giúp đỡ về vật chất mà còn tạo được một nguồn sức mạnh tinh thần tiếp sức để họ có thể vượt qua khủng hoảng. Rõ ràng là “ASEM đã vượt lên không chỉ là dịp để gặp gỡ mà hiện đang trở thành một diễn đàn để các lãnh đạo ở hai châu lục tập trung thảo luận về các vấn đề chưa giải quyết giữa hai khu vực cũng như về việc thực thi các sáng kiến mà các quốc gia đề xuất”¹².

Về phương diện chính trị, theo Hàn Quốc, việc hình thành ASEM cũng có những ý nghĩa hết sức quan trọng. Trước hết, ASEM là một cơ chế hợp tác liên chính phủ đầu tiên trong lịch sử quan hệ giữa hai châu lục Á - Âu. Thứ hai, ASEM là khuôn khổ hợp tác liên khu vực và liên chính phủ đầu tiên trong đó Mỹ với tư cách là siêu cường duy nhất của kỷ nguyên hậu chiến tranh lạnh đã không tham gia. Thứ ba, ASEM được coi như là “mắt xích còn thiếu” để nối kết quan hệ giữa Châu Á và Châu Âu, tạo ra một quan

¹¹ Vào giữa những năm 1980 thế giới chứng kiến hai động thái quan trọng tiến tới chủ nghĩa khu vực mạnh hơn. Một là việc EU đưa ra chương trình Thị trường chung Châu Âu (SEM) mà đã bị các đối tác thương mại chính chỉ trích như là một công cụ để xây dựng cái gọi là “pháo đài Châu Âu”. Và hai là việc Mỹ bắt đầu ký kết các hiệp định mậu dịch tự do với các đối tác thương mại của mình, FTA giữa Mỹ và Israel là một ví dụ.

¹² “Address at the Official Dinner hosted by the President and Mrs. Kim Dae-jung” trên Website: <http://www.asem3.go.kr>

hệ liên châu lục phát triển mạnh mẽ cả về chất và lượng. Riêng đối với Hàn Quốc, ASEM là diễn đàn quan trọng để khẳng định chính sách đối ngoại và chính sách liên Triều của mình cũng như để xem xét những đề nghị của các quốc gia khác vì sự phát triển tốt đẹp của nhân loại¹³. Có thể thấy mối quan tâm lớn nhất của Hàn Quốc đó là quan hệ liên Triều và vấn đề hoà bình trên bán đảo Triều Tiên. Sự ủng hộ quốc tế sẽ có vai trò rất lớn trong việc tạo thuận lợi cho Hàn Quốc trong quá trình giải quyết các vấn đề của bán đảo Triều Tiên, từ đó nâng cao vị thế của Seoul trong khu vực. Do vậy, ý nghĩa của ASEM đối với Hàn Quốc là rất lớn. Thực tế đã chứng minh Hội nghị ASEM 3 tại Seoul thành công tốt đẹp không những tạo ra được những bước phát triển tích cực trong quan hệ liên Triều¹⁴ mà còn để lại ấn tượng đối với các lãnh đạo các quốc gia thành viên khác trong ASEM về một nước Hàn Quốc với những nỗ lực tích cực và đóng góp nghiêm túc cho tiến trình, làm tăng thêm uy tín của Hàn Quốc trong cộng đồng quốc tế.

Về phương diện quan hệ đối ngoại, Hàn Quốc cho rằng ASEM là nơi tạo cơ hội “vô giá” cho Hàn Quốc củng cố và mở rộng quan hệ với các đối tác trong và ngoài khu vực. Về các đối tác trong khu vực, ngoài các quốc gia ASEAN, đối tác quan trọng mà Hàn Quốc muốn phát triển quan hệ là Nhật Bản, một đối tác lớn nhưng do những rào cản về quá khứ¹⁵ mà

Seoul vẫn chưa thực sự tranh thủ khai thác hết được. Chính vì vậy, thông qua các cuộc họp ASEM lãnh đạo hai quốc gia Hàn-Nhật sẽ có cơ hội đánh giá một cách toàn diện hơn về quan hệ song phương mà nhìn chung đã trở nên thân mật hơn kể từ cuối những năm 1990 trở lại đây, đặc biệt là sau việc cùng tổ chức World Cup 2002. Hàn Quốc mong muốn rằng việc tăng cường quan hệ với nước láng giềng Nhật Bản không chỉ đem lại lợi ích kinh tế to lớn mà còn giúp Hàn Quốc giải quyết vấn đề bán đảo Triều Tiên nhằm đảm bảo hoà bình trong khu vực.

Về đối tác ngoài khu vực mà thông qua ASEM Hàn Quốc muốn phát triển quan hệ đó là các nước thành viên EU. Tổng thống Kim Dae Jung đã từng nói “Liên minh Châu Âu (EU) là đối tác hợp tác quan trọng và thiết yếu của Hàn Quốc”¹⁶. Hiện EU đang là nhà đầu tư số một và đối tác thương mại lớn thứ ba của Hàn Quốc với khối lượng mậu dịch song phương đạt tới 44 tỷ USD¹⁷ và Hàn Quốc đã khẳng định rằng “khoảng trống cho việc mở rộng mậu dịch và đầu tư giữa Hàn Quốc và EU là vô hạn”. Bên cạnh mong muốn đạt được những lợi ích kinh tế khổng lồ từ việc phát triển quan hệ với Liên minh Châu Âu, Hàn Quốc còn muốn dùng quan hệ này để giảm dần sự phụ thuộc vào Mỹ. Điều này thể hiện trong phát biểu của Tổng thống Kim Dae Jung trước Nghị viện Châu Âu rằng: “Chúng ta (Hàn Quốc và EU) phải giảm mức độ phụ thuộc vào Mỹ về xuất khẩu cũng như cần phải thúc đẩy cầu nội địa”, “Hàn Quốc đang mở rộng cửa cho các thành viên EU và chúng tôi muốn được phát triển giống như EU. Do vậy tôi hy vọng rằng EU và Hàn Quốc sẽ tiếp tục

¹³ “President Kim to Attend ASEM in Denmark” trên Website: <http://www.mofat.go.kr>

¹⁴ Thành công lớn nhất là Hội nghị đã đã chấp nhận Tuyên bố Seoul về hoà bình trên bán đảo Triều Tiên tạo điều kiện cho việc thực hiện dự án tái thiết đường sắt liên Triều, cải thiện đáng kể quan hệ giữa hai miền Triều Tiên.

¹⁵ Rào cản quá khứ đó là quá khứ Nhật Bản xâm lược bán đảo Triều Tiên cùng với những tranh chấp lãnh thổ giữa hai quốc gia xuất phát từ quá khứ.

¹⁶ “ASEM leaders produce huge business deals” trên Website: <http://www.kn.koreaherald.co.kr>

¹⁷ “Korea's Major Security Issues and Korea-EU Cooperation” trên Website: <http://www.mofat.go.kr>

mở rộng quan hệ đối tác hợp tác của mình trong các thị trường khổng lồ của Đông Á, bao gồm Nhật Bản và Trung Quốc. Chúng ta sẽ “cùng đạt được thắng lợi”¹⁸.

2. Đánh giá triển vọng

Về triển vọng của ASEM trong tương lai, Tổng thống Hàn Quốc Kim Dae Jung đã có những đánh giá hết sức tích cực: “Tôi không nghi ngờ rằng ASEM sẽ tiếp tục đóng vai trò dẫn đầu với tư cách là tổ chức hợp tác giữa Châu Á và Châu Âu trong tương lai”, “ASEM sẽ không chỉ thúc đẩy hơn nữa giao lưu và hợp tác giữa các thành viên của mình và đóng góp vào hoà bình thế giới mà tôi tin tưởng rằng tiến trình này sẽ phát triển thành một cơ chế hợp tác mang lại lợi ích thiết thực trong các lĩnh vực kinh tế, xã hội, văn hoá và nhiều lĩnh vực khác cho nhân dân của các quốc gia thành viên”¹⁹. Tuy nhiên, theo Hàn Quốc sự nỗ lực hợp tác của cả hai khu vực sẽ có ý nghĩa quyết định rất lớn đối với tương lai tích cực mà tất cả các nước thành viên của tiến trình đều đang mong đợi. Bởi vì, ASEM được hình thành dựa trên nhận thức về nhu cầu hợp tác để phát triển của cả hai khu vực Á-Âu. Không cần phải nói cả hai phía đều hiểu rõ tầm quan trọng mỗi bên đối với bên kia. Do đó, để có một tiến trình ASEM ngày càng hoàn thiện và phát triển trong tương lai thì những nỗ lực để tăng cường hiểu biết và mở rộng phạm vi đối thoại giữa hai châu lục là vô cùng cần thiết: “Ba phần tư dân số thế giới sống ở Châu Á và Châu Âu đang theo đuổi những mục tiêu giống nhau đó là dân chủ và kinh tế thị trường. Về kinh tế, hai khu vực này sản xuất ra một nửa sản phẩm của thế giới.

Quan trọng đối với Châu Á và Châu Âu là làm sao nâng cao hơn nữa hợp tác và hiểu biết lẫn nhau không chỉ vì sự phát triển và thịnh vượng của hai khu vực mà còn vì hoà bình và thịnh vượng của cả thế giới”²⁰. Cụ thể là hai châu lục “phải có những nỗ lực hơn nữa để nâng cao quan hệ hợp tác thành quan hệ đối tác bền vững. Đặc biệt là phải quan tâm hơn đến các vấn đề về khoảng cách ngày càng lớn giữa nước giàu và nước nghèo mà một trong những nguyên nhân là do sự phân chia kỹ thuật số. Đồng thời ASEM phải giữ vai trò đi đầu trong việc thúc đẩy hợp tác cấp độ riêng về các lĩnh vực xã hội và văn hoá”²¹. Hàn Quốc cũng cho rằng về điều này có thể sẽ có nhiều ý kiến khác nhau nhưng nếu các quốc gia ở hai châu lục tích cực đối thoại thực sự trên cơ sở tôn trọng quan điểm riêng của từng nước thì chắc chắn sẽ đạt kết quả như mong đợi. Đồng thời Hàn Quốc cam kết sẽ quyết tâm tham gia vào các nỗ lực chung trong khuôn khổ ASEM và cộng đồng quốc tế đến cùng. Có thể thấy chính những đóng góp của Hàn Quốc ngay từ những ngày đầu khi ASEM mới thành lập cho đến nay đã tỏ rõ quyết tâm này. Trong đó, đáng chú ý là việc Hàn Quốc đăng cai tổ chức Hội nghị thượng đỉnh ASEM 3 mà đã được các nước thành viên khác đánh giá rất cao, coi như bước ngoặt đánh dấu việc thiết lập khuôn khổ cơ sở cho quan hệ hợp tác Á-Âu bước sang thiên niên kỷ mới. Tại hội nghị này, ngoài việc góp phần hình thành Khuôn khổ hợp tác Á-Âu 2000, nỗ lực có ý nghĩa hơn cả của Hàn Quốc là việc đưa ra quyết định nối lại đường sắt liên Triều. Việc làm

¹⁸ “ASEM leaders produce huge business deals” trên Website: <http://www.kn.koreaherald.co.kr>

¹⁹ “Remarks by President Kim Dae-jung at the third ASEM Chairman's Press Conference”, October 21, 2000

trên Website: <http://www.asem3.go.kr>

²⁰ “ASEM leaders produce huge business deals” trên Website: <http://www.kn.koreaherald.co.kr>

²¹ “Address at the Official Dinner hosted by the President and Mrs. Kim Dae-jung” trên Website: <http://www.asem3.go.kr>

này theo phía Hàn Quốc là sẽ hoàn thành một sự liên kết trên bộ giữa Hàn Quốc với Châu Âu mà được coi như “con đường sắt tơ lụa” và nó sẽ tạo ra cơ hội hiếm có để thực hiện ý tưởng to lớn của ASEM đó là một cộng đồng thống nhất. Theo kế hoạch này, các đoàn tàu xuất phát từ Châu Âu sẽ có thể vượt lục địa Á-Âu để đến các địa điểm ở Hàn Quốc là Seoul và Busan, cảng lớn thứ ba thế giới và là cửa ngõ vào Thái Bình Dương. Tương tự như vậy, các đoàn tàu xuất phát từ Hàn Quốc cũng sẽ có thể đến Tây Âu, từ đó hình thành một sự liên kết với Đại Tây Dương. Không chỉ có vậy, tại ASEM 3 Hàn Quốc còn đưa ra tham vọng hình thành một “Con đường tơ lụa kỹ thuật số” giữa hai châu lục bằng việc thành lập một Mạng thông tin xuyên Á-Âu mà trước tiên là giữa Hàn Quốc và Pháp. Theo Hàn Quốc, khi hai con đường tơ lụa này được hoàn thành Châu Á và Châu Âu sẽ xích lại gần nhau hơn như là một cộng đồng trên tinh thần hợp tác. Trong bài phát biểu tại Nghị viện Châu Âu ở Strasbourg (Pháp), Tổng thống Kim đã nói: “Vào ngày khi mà việc xây dựng “Con đường tơ lụa siêu việt” và “Con đường sắt tơ lụa” được hoàn thành, Châu Á và Châu Âu sẽ thực sự trở thành một vùng đất rộng lớn”²². Ngoài ra, ông cũng hết sức lạc quan khi trích lại và thay đổi câu nói của một học giả nổi tiếng đoạt giải Nobel văn học năm 1907 rằng: “Đông là Tây và Tây là Đông, và sẽ không bao giờ tách rời”²³.

Về đường hướng cụ thể cho sự phát triển tích cực của ASEM trong tương lai theo Hàn Quốc:

Thứ nhất, ASEM cần tiếp tục phát triển dựa trên cơ sở “Khuôn khổ hợp tác Á-Âu 2000” được đưa ra từ ASEM 3 để có thể

hình thành những nguyên tắc và tầm nhìn cụ thể hơn nữa cho ASEM, từ đó tiến tới cơ chế hoá tiến trình để trở thành một cơ chế hợp tác chính thức giữa các quốc gia ở hai châu lục Á-Âu.

Thứ hai, Châu Á và Châu Âu nên tăng cường hơn nữa đối thoại chính trị và an ninh với nhau. Cụ thể là những phát triển chính trị gần đây ở Châu Á và Châu Âu, vấn đề cải cách Liên Hiệp Quốc, các vấn đề về giảm chạy đua vũ trang, không phổ biến vũ khí huỷ diệt hàng loạt cùng các vấn đề chính trị và an ninh khác.

Thứ ba, hai châu lục nên tích cực thảo luận các vấn đề kinh tế mà cả hai đang cùng đối mặt một cách thực sự và cụ thể cũng như thống nhất đưa ra các cách giải quyết có tính khả thi. Cần tiếp tục đẩy mạnh việc xây dựng Mạng thông tin xuyên Á-Âu, thúc đẩy thương mại điện tử và các lĩnh vực khác của ngành thông tin trí tuệ. Ngoài ra cần đưa ra các biện pháp hợp tác cụ thể để đề phòng việc tái diễn của khủng hoảng kinh tế và ngoại hối.

Thứ tư, hai khu vực cần tăng cường cộng tác trong các lĩnh vực giáo dục, xã hội và văn hoá trong khi tích cực khuyến khích sự tham gia của lĩnh vực tư nhân vào nỗ lực của ASEM. Bên cạnh đó cần nghĩ thêm các biện pháp để khuyến khích các hoạt động giao lưu của Quỹ Á-Âu, Diễn đàn kinh doanh Á-Âu và các tổ chức lĩnh vực tư nhân khác.

Cuối cùng, ASEM cần có một sự thống nhất tập thể để tăng cường các giá trị toàn cầu về dân chủ và nhân quyền. Ngoài ra cũng cần có sự phối hợp đa phương để kiểm soát hiệu quả các bệnh truyền nhiễm và tội ác quốc tế liên quan đến ma tuý, khủng bố, phá hoại môi trường.

* * *

*

Tóm lại, có thể nhận thấy rõ điểm tương đồng lớn nhất giữa Trung Quốc, Nhật Bản và Hàn Quốc đó là sự đánh giá

²² “ASEM leaders produce huge business deals” trên Website: <http://www.kn.koreaherald.co.kr>

²³ Câu nguyên bản: “Đông là Đông và Tây là Tây, và sẽ không bao giờ gặp nhau”

rất cao đối với tiến trình hợp tác Á-Âu. Cả ba quốc gia đều coi các cuộc hội nghị giữa hai châu lục là những cơ hội quý báu để có thể tăng cường và mở rộng quan hệ đối ngoại để tranh thủ những lợi thế của nhau, bổ sung lẫn nhau vì lợi ích của từng nước cũng như vì sự phát triển và thịnh vượng chung của toàn khu vực.

Ngoài ra, cả Trung Quốc, Nhật Bản và Hàn Quốc đều có những đánh giá hết sức tích cực về tương lai của ASEM. Cả ba quốc gia đều cho rằng chỉ cần những nỗ lực tích cực từ cả hai châu lục trong việc tăng cường và mở rộng hợp tác trên cơ sở tôn trọng lẫn nhau, bình đẳng và cùng có lợi thì chắc chắn ASEM sẽ ngày càng phát triển vững mạnh với tư cách là tổ chức hợp tác hàng đầu giữa Châu Á và Châu Âu.

Bên cạnh đó, một ASEM được thể chế hoá chính thức cũng là nguyện vọng chung của cả ba quốc gia. Theo quan điểm của cả ba nước, việc thể chế hoá ASEM sẽ là tất yếu nếu các quốc gia thành viên thực sự muốn có một cơ chế hợp tác hiệu quả hơn giữa hai châu lục Á-Âu trong tương lai chứ không phải chỉ đơn thuần là một "talking shop" như hiện nay. Đồng thời ba nước cũng đều đưa ra những nội dung cụ thể mà ASEM cần thực hiện trong thời gian tới để tiến tới trở thành một tổ chức được thể chế hoá.

Tuy nhiên, do xuất phát từ những cơ sở lợi ích khác nhau nên quan điểm của ba nước không tránh khỏi có những điểm khác biệt.

Trước hết, mặc dù cả ba nước đều coi trọng ASEM nhưng mức độ coi trọng của mỗi nước không giống nhau. Nếu đưa ra so sánh có thể thấy rằng trong ba quốc gia, Trung Quốc đánh giá về ASEM cao hơn cả, sau đó đến Hàn Quốc và cuối cùng là Nhật Bản. Điều này cũng dễ hiểu bởi trình độ phát triển của Trung Quốc và Hàn Quốc đều kém Nhật Bản, siêu cường kinh tế thứ hai thế giới, do vậy lợi ích của

hai quốc gia này sẽ gắn với ASEM nhiều hơn Nhật Bản.

Thứ hai, do lợi ích chi phối nên mỗi quốc gia có một sự chú trọng vào một trụ cột của ASEM, ví dụ như Trung Quốc đề cao trụ cột kinh tế, Nhật Bản nhấn mạnh trụ cột chính trị, trong khi Hàn Quốc lại coi trọng cả trụ cột kinh tế lẫn chính trị.

Thứ ba, mặc dù cùng có mong muốn thể chế hoá ASEM nhưng những đường hướng cụ thể cho sự phát triển của tiến trình này trong tương lai mà mỗi nước đưa ra không giống nhau. Nhìn chung, quan điểm của các nước còn chung chung chỉ riêng có Nhật Bản đã đưa ra một mô hình cụ thể cho việc thể chế hoá ASEM đó là tương tự như Tuyên bố chung giữa Nhật Bản và Cộng đồng Châu Âu (EC) năm 1991 nhưng nâng cao hơn lên mức độ đa phương.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. "Foreign Minister on Asia - Europe cooperation" trên Website: <http://www.fmprc.gov.cn>
2. "China's participation in ASEM" trên Website: <http://www.fmprc.gov.cn>
3. Tang Jiaxuan "The Prosperous and Promising Cooperation between Asia and Europe" (24/05/2001) trên Website: <http://www.fmprc.gov.cn>
4. Hisashi Owada, "The Japanese view of ASEM" trên Website: <http://www.asian-affairs.com>
5. "EU-Japan: Global partnership for the XXI century" trên Website: <http://www.jmission-eu.be>
6. "Address at the Official Dinner hosted by the President and Mrs. Kim Dae-jung" trên Website: <http://www.asem3.go.kr>
7. "President Kim to Attend ASEM in Denmark" trên Website: <http://www.mofat.go.kr>
8. "ASEM leaders produce huge business deals" trên Website: <http://www.kn.koreaherald.co.kr>
9. "Korea's Major Security Issues and Korea-EU Cooperation" trên Website: <http://www.mofat.go.kr>
10. "Remarks by President Kim Dae-jung at the third ASEM Chairman's Press Conference", October 21, 2000 trên Website: <http://www.asem3.go.kr>